

properties, involves knowledge and taking into account specific conditions that would affect the formation of one or the same personality trait.

Keywords: individual approach, approach to preserving health, personality of the future teacher, educational process, high school.

УДК 378.046-021.68

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ПЕДАГОГА У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

М.М. НАВРОЦЬКА, викладач кафедри теорії і методики виховання,
психології та інклюзивної освіти

КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»

E-mail: Romashka_flover@j.ua

Анотація. У статті уточнено сутність поняття «імідж педагога». Здійснено аналіз наукових підходів до розроблення критеріїв та показників сформованості цього концепту. Визначено критерії, показники, рівні розвиненості професійного іміджу педагога в післядипломній освіті. До основних критеріїв віднесено: мотиваційний, когнітивний, діяльно-поведінковий. За допомогою тестів, опитувальників, інтерв'ювання, аналізу уявлень педагогів про свій професійний імідж тощо зроблено висновок про важливість і шляхи створення зовнішнього вигляду, внутрішнього образу та комунікативних здібностей; розкрито показники рівнів сформованості професійного іміджу педагога.

Ключові слова: імідж, педагог, критерії, показники, рівні.

Актуальність (Introduction). Зміни, які відбуваються в освіті останнім часом, активізують питання конкурентоспроможності педагога на ринку праці. Успішне вирішення цієї проблеми пов'язане з удосконаленням підготовки педагогів, їх професійною майстерністю, культурою, іміджем. Сьогодні професійний імідж педагога стає тим основним ресурсом, що забезпечує як високий престиж й успішність функціонування системи освіти загалом, так і конкретного навчального закладу.

Аналіз основних досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Аспекти базової й післядипломної педагогічної освіти представлено в працях Н. Білик, Н. Дем'яненко, О. Дубасенюк, В. Олійник, Н. Калініченко, С. Крисюка, А. Кузьмінського, В. Лугового, В. Майбороди, Н. Протасової та ін. Проблемами професійної діяльності займалися О. Руська, Г. Локарева, Л. Мітіна, А. Маркова, І. Зязюн, Н. Кузьміна та ін. Вагомий внесок у вирішення проблеми розвитку іміджу особистості зробили О. Горовенко, О. Ковальової, Л. Кайдалова, А. Кононенко, Н. Щокіна, Т. Вахрушева, А. Калюжний, І. Ніколаєску, І. Розмолодчикової та ін.

Мета (Purpose) – проаналізувати критерії, показники та рівні розвитку професійного іміджу педагога в післядипломній освіті.

Методи (Methods). У процесі досягнення поставленої мети на даному етапі наукового дослідження використано комплекс теоретичних методів дослідження, серед яких аналіз, систематизація, узагальнення наукових здобутків дослідників та емпіричні методи (спостереження, систематизація й узагальнення власного педагогічного досвіду).

Результати (Results). Так, на думку С. Крисюка, розвиток педагога як особистості і як професіонала здійснюється за умови, коли він є активним суб'єктом діяльності, в якій реалізуються його творчі сили й здібності. Розвиток професійного іміджу педагога певною мірою забезпечують заклади післядипломної освіти [4].

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що імідж педагога – складна система, яка складається з комплексу ознак, які є підґрунтям для формування у оточуючих певного враження про педагога.

Для виявлення рівня розвитку професійного іміджу педагога в післядипломній освіті, насамперед, треба визначити відповідні критерії.

Критерій (від грец. «kriterion» – засіб для судження) – ознака, на основі якої здійснюється оцінка, визначення або класифікація; мірило оцінки [2]. У довідковій та спеціальній літературі критерій визначається також як засіб для судження, ознака, на підставі яких здійснюється визначення або класифікація чого-небудь [1].

Варто зауважити, що науковці у своїх роботах виділяють різні критерії. Наприклад І. Розмолочикова для визначення рівня сформованості іміджу визначила такі критерії:

- свідоме складання «образу себе – як професіонала»;
- уміння, які сприяють формуванню приватних іміджів (габітарний, діловий, вербальний, невербальний, поведінковий, процесуальний);
- оволодіння ключовими компетентностями, що дозволять майбутнім учителям вирішувати проблеми у професійній, соціальній та загальнокультурній сферах [5].

І. Ніколаєску виділяє такі критерії рівня розвиненості професійного іміджу соціального педагога в післядипломній освіті: когнітивний, емоційний, функціонально-комунікативний. Когнітивний критерій зумовлений знаннями про людину як особистість, що здатна до саморозвитку, саморегуляції та самовдосконалення. Емоційний критерій направлений на емоційне піднесення та відчуття задоволення в процесі розвитку і реалізації професійного іміджу. Функціонально-комунікативний критерій, який висвітлює уміння грамотного створення привабливого зовнішнього вигляду, який спрямований і сприяє розкриттю індивідуальності та внутрішньої культури, здатність аргументовано й виразно говорити, ефективно використовуючи засоби невербального спілкування [3].

Аналіз вищеназваних та інших досліджень дозволив виокремити наступні критерії розвитку професійного іміджу педагога: мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-поведінковий.

Мотиваційний критерій охоплюють такі показники:

- 1) реалізація потреб педагогів у розвитку й саморозвитку;
- 2) мотивація досягнення успіху педагога.

Когнітивний критерій охоплюють такі показники:

- 1) оволодіння цілісними знаннями з проблеми професійного іміджу, його структури;

2) сформованість умінь аналізувати свою професійну діяльність та розробляти стратегію розвитку власного іміджу.

Діяльнісно-поведінковий критерій охоплюють такі показники:

- 1) здатність застосування набутих знань для розвитку власного іміджу;

2) уміння створювати привабливий імідж, який спрямований на розкриття внутрішнього образу.

Рівнями розвитку кожного критерія визначено високий, середній та низький (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії, показники та рівні розвитку професійного іміджу педагога у післядипломній освіті

Рівні	Критерії та показники розвитку професійного іміджу педагога в післядипломній освіті		
	Мотиваційний критерій	Когнітивний критерій	Діяльнісно-поведінковий критерій
Високий	Активність у реалізації потреб педагогів у розвитку й саморозвитку; яскраво виражена мотивація до досягнення успіху.	Наявність ґрунтовних систематизованих знань з проблеми професійного іміджу, його структури; сформованість умінь аналізувати свою професійну діяльність та розробляти стратегію розвитку власного іміджу.	Творче застосування набутих знань для розвитку власного іміджу; уміння створювати привабливий імідж.

Середній	Епізодична реалізація потреб педагогів у розвитку й саморозвитку; недостатня мотивація до досягнення успіху.	Фрагментарні знання з проблеми професійного іміджу, його структури; недостатньо сформовані вміння аналізувати свою професійну діяльність та розробляти стратегію розвитку власного іміджу.	Застосування набутих знань для розвитку власного іміджу на репродуктивному рівні; недостатньо сформовані вміння створювати привабливий імідж.
Низький	Зупинення розвитку й саморозвитку; відсутність мотивації до досягнення успіху невисока.	Відсутність знань з проблеми професійного іміджу, його структури; слабо виражені вміння аналізувати свою професійну діяльність та розробляти стратегію розвитку власного іміджу.	Застосування набутих знань для розвитку власного іміджу на інтуїтивному рівні; відсутність умінь створювати привабливий імідж.

Експериментальне дослідження проводилося на базі кількох закладів післядипломної освіти України. Оскільки розвиток професійного іміджу педагога залежить від його мотиваційної спрямованості, у процесі дослідження (на констатувальному етапі педагогічного експерименту) було визначено, у першу чергу, його рівень за мотиваційним критерієм.

За мотиваційним критерієм рівень розвитку професійного іміджу педагога було визначено, наприклад, за допомогою тесту Т. Морозової «Оцінка реалізації потреб педагогів у розвитку й саморозвитку», а також опитувальника В. Маценко «Чи прагнете Ви успіху?»

Отримані результати засвідчили, що переважна більшість педагогів епізодично реалізують свої потреби щодо розвитку й саморозвитку та мають недостатню мотивацію до досягнення успіху. У незначного числа педагогів розвиток й саморозвиток зупинилися. Крім того для них характерна невисока мотивація до досягнення успіху.

Наступним кроком дослідження, стало виявлення рівня розвитку професійного іміджу за когнітивним критерієм. Із цією метою з респондентами, які входили до контрольної і експериментальної групи, було, насамперед, проведене інтерв'ю. Цей метод включав такі запитання: Як Ви розумієте поняття «імідж педагога»?; Які складові, на Вашу думку, сприяють розвитку професійного іміджу?; Яку роль відіграє імідж у професійній діяльності педагога? та ін.

Під час інтерв'ювання педагоги зазначали, що поняття «імідж педагога» для них не нове. Воно досить часто лунає в їхньому повсякденному житті. Проте більшість педагогів зауважили, що «імідж педагога – це майстерність, досвід роботи, творчість». Тобто у них відсутнє чітке розуміння поняття «імідж педагога». Більшість педагогів не можуть назвати складові професійного іміджу, не розглядають імідж як фактор, що дозволяє підвищити ефективність їхньої професійної діяльності.

Педагогам було також запропоновано описати свої уявлення про професійний імідж педагога. При цьому майже всі респонденти відзначили важливу роль особистих якостей у професійній діяльності. З-поміж останніх опитані виокремили толерантність, стриманість, любов до дітей. Разом із тим було виявлено, що більшість педагогів не вважають, що зовнішній вигляд істотно впливає на професійну компетентність спеціаліста, а внутрішні якості навпаки надзвичайно важливі для ефективної діяльності.

На запитання «Що потрібно робити для розвитку власного професійного іміджу?» респонденти пропонували різні відповіді (що саме треба одягати на роботу, як вирішувати конфлікти, як поводити себе при спілкуванні та ін.). Але чіткої відповіді не було, що свідчить про недостатню обізнаність педагогів з питаннями дизайну, стилю, психології встановлення та підтримання контакту зі співрозмовником тощо.

Проведене дослідження дозволило зробити висновок, що у більшості педагогів відсутні знання щодо професійного іміджу, його структури та слабо виражені вміння аналізувати свою професійну діяльність та розробляти стратегію розвитку власного іміджу. Лише деякі педагоги мають ґрунтовні систематизовані знання з проблеми професійного іміджу, його

структури та сформовані вміння аналізувати свою професійну діяльність та розробляти стратегію розвитку власного іміджу.

Для виявлення рівня розвитку професійного іміджу за діяльнісно-поведінковим критерієм було, наприклад, використано відео-уроки про важливість і шляхи створення зовнішнього вигляду, внутрішнього образу та комунікативних здібностей, за допомогою яких з'ясовано обізнаність педагогів у новітніх тенденціях розвитку професійного іміджу педагога.

Після проведення відео-уроків, щоб виявити рівень розвитку відповідних умінь і навичок, педагогам було запропоновано оцінити власні комунікативні здібності, зовнішній вигляд та внутрішній образ.

Проведена робота засвідчила недостатній рівень розвитку професійного іміджу за діяльнісно-поведінковим критерієм. Більшість вчителів не спроможна адекватно оцінити власний імідж, не володіє навичками його корекції та вдосконалення, не зовсім орієнтується в його структурі. Як правило, під час оцінювання свого іміджу педагоги орієнтуються на міру зовнішньої привабливості, не враховуючи при цьому важливість внутрішнього складника професійного іміджу. Аналіз педагогами вищезгаданого відео-уроку довів, зокрема, доцільність включення до методики формування експерименту різних форм і методів надання сучасної інформації про формування зовнішнього вигляду та внутрішнього образу педагога, а також вправ із розвитку комунікативних здібностей особистості.

Висновки і перспективи (Discussion). Таким чином, аналіз результатів констатувального етапу педагогічного експерименту показав, що переважна більшість педагогів знаходилися на низькому та середньому рівнях розвитку професійного іміджу. Вирішення цієї проблеми ми вбачаємо в необхідності створення та реалізації комплексу необхідних педагогічних умов. У такому випадку процес розвитку професійного іміджу педагога матиме цілеспрямований, а не стихійний характер. Уважаємо, що ці умови сприятимуть, з одного боку, усвідомленню значущості професійного іміджу для ефективності професійної діяльності, а з іншого – допоможуть педагогу набути навичок особистісного та професійного самоствердження, розвитку власного професійного іміджу.

Список використаних джерел

1. Бойко А.М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації (підготовка вчителя до формування виховуючих відносин з учнями): [навч.-метод. посібник] / А. Бойко. – К.: ІЗМН, 1996. – 232 с.
2. Клименко Т.В. Теоретические основы становления будущего учителя в инновационном образовании / Т.С. Клименко. – Чита: Издательство ЗабГПУ, 1999. – 214 с.
3. Николаєску І. О. Розвиток професійного іміджу соціального педагога в післядипломній освіті : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. О. Николаєску. – Черкаси, 2011. – 259 с.
4. Олійник В.В. Післядипломна педагогічна освіта України: сучасність і перспективи розвитку: наук.-метод. посібник. / за заг. ред. В.В. Олійника, Л.І. Даниленко. – К. : Міленум, 2005. – 230 с.
5. Размолодчикова І. В. Формування професійного іміджу вчителя початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І.В. Размолодчикова. – Кіровоград, 2011. – 263 с.

References

1. Boyko, A.M. (1996). Onovlenna paradyhma vykhovannya: shlyakhy realizatsiyi (pidhotovka vchytelya do formuvannya vykhovuyuchykh vidnosyn z uchnyamy) [Updated paradigm of education: ways of realization (preparing a teacher to form a training relationship with students)]. Kyiv, Ukraine, 232.
2. Klimenko, T.S. (1999). Teoreticheskiye osnovy stanovleniya budushchego uchitelya v innovatsionnom obrazovanii [Theoretical Foundations of Becoming a Future Teacher in Innovative Education]. Chita, Russia: Publishing house of Zabaikalsky State Pedagogical University, 214.
3. Nikolayesku, I. O. (2011). Rozvytok profesiynoho imidzhu sotsialnoho pedahoha v pislyadyplomniy osviti [Development of professional image of social teacher in postgraduate education]. Cherkasy, 259.
4. Oliynyk, V.V. (2005). Pislyadyplomna pedahohichna osvita Ukrayiny: suchasnist i perspek-

tyvy rozvytku: nauk.-metod. posibnyk [Postgraduate Pedagogical Education in Ukraine: Present and Future Development]. Kyiv, Ukraine: Milenum, 230.

5. Razmolodchikova, I.V. (2011). Formuvannya profesiynoho imidzhu vchytelya pochatkovykh klasiv u protsesi vyvchennya fakhovykh dystsyplin [Formation of the professional image of elementary school teacher during the studying of professional disciplines]. Kirovohrad, 263.

КРИТЕРИИ, ПОКАЗАТЕЛИ И УРОВНИ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ИМИДЖА ПЕДАГОГА В ПОСЛЕДИПЛОМНОМ ОБРАЗОВАНИИ

М.М. Навроцкая

Аннотация. В статье уточнена суть понятия «имидж педагога». Осуществлен анализ научных подходов к разработке критериев и показателей сформированности этого концепта. Определены критерии, показатели, уровни развития профессионального имиджа педагога в последипломном образовании. К основным критериям отнесены: мотивационный, когнитивный, деятельностно-поведенческий. С помощью тестов, опросника, интервьюирования, анализа представлений педагогов о своем профессиональном имидже и т.д. сделаны выводы о важности и путях создания внешнего вида, внутреннего образа и коммуникативных способностей; раскрыты показатели уровней сформированности профессионального имиджа педагога.

Ключевые слова: имидж, педагог, критерии, показатели, уровни.

CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL IMAGE OF THE TEACHER IN POSTGRADUATE EDUCATION

M.M. Navrotska

Abstract. The essence of the concept «image of teacher» is highlighted in the article. The analysis of scientific approaches to defining of criteria and indicators of the formation of this concept is carried out. The criteria, indicators, levels of development of professional image of teacher in postgraduate education are determined. The main criteria are: motivational, cognitive, activity-behavioral. The levels of formation of the professional image of teacher are revealed with the help of tests, the questionnaire, the method of interviewing, describing his/her perception of the professional image of teacher, recording a video lesson about the importance and ways of creating the appearance, internal image and communicative skills.

Keywords: image, teacher, criteria, indicators, levels.

УДК 371

ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ САМОРЕАЛИЗАЦИЯ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ СИСТЕМЫ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ СРЕДСТВАМИ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ: РЕЗУЛЬТАТЫ КОНСТАТИРУЮЩЕГО ЭТАПА ИССЛЕДОВАНИЯ

И. А. НИКОЛАЕСКУ, докторант кафедры педагогики высшей школы и образовательного менеджмента, кандидат педагогических наук

Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого

E-mail: nikolaesky@ukr.net

Аннотация. В статье представлены результаты констатирующего этапа экспериментальной работы по изучению проблемы профессионально-педагогической самореализации преподавателя системы последипломного образования средствами информационно-коммуникационных технологий. Эмпирические материалы исследования раскрывают не только реальное состояние результативности профессионально-педагогической самореализации преподавателя системы последипломного образования средствами информационно-коммуникационных технологий, но и определяют педагогические задачи для осуществления формирующего этапа эксперимента. На основании использования эффективных методов, форм и средств исследуемого понятия определен

© И. А. Николаеску, 2017